

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

جستارهایی در

پانسکو

هو العزيز

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

جستارهایی در پلاسکو

توزیع محدود

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

جستارهایی در پلاسکو

توزیع محدود- ویرایش دوم

۱۰ بهمن ۹۵

با جستارهایی از:

محمد آقاسی، علیرضا آقاییوسفی، ریحانه اصلان زاده، سیدمهدی اعتمادی فرد، آرمین امیر، حسین ایمانی جاجرمی، یاسر باقری، عبدالله بیجرانلو، ناصرالدین-علی تقویان، سمیه توحیدلو، مجتبی توسل، حمیدرضا جلایی پور، ریحانه جوادی، محمدرضا جوادی یگانه، ابراهیم حاجیانی، مهدی حسین زاده فرمی، هادی خانیکی، سیدمحمد مهدی خوبی، مجتبی دلیر، حسین راغفر، جبار رحمانی، محمد مهدی رحمتی، مهدی روزخوش، سعیده زادقناد، احسان سلطانی، احسان شاه قاسمی، غلامرضا صدیق اورعی، رضا صفری شالی، عباس عبدی، حامد طالبیان، حمید طاهری، فاطمه سادات علمدار، فردین علیخواه، موسی عنبری، غلامرضا غفاری، محمدجواد غلامرضا کاشی، محمد فاضلی، نعمت الله فاضلی، مقصود فراسخواه، جولان فرهادی بابادی، ناصر فکوهی، مجید فولادیان، سید احمد فیروزآبادی، محمدامین قانع راد، علی قنبری، محمدرضا کلاهی، مسعود کوثری، رضا مختاری اصفهانی، علیرضا مشهدی زاده، محمد معماریان، مهدی منتظری مقدم، نوح منوری، سیدجواد میری، سیدعبدالامیر نبوی، آرش نصر اصفهانی، عباس نعمتی، سیدضیاء هاشمی، سیده راضیه یاسینی.

با مقدمه: سیدرضا صالحی امیری

به کوشش:

محمدرضا جوادی یگانه، جبار رحمانی، سعیده زادقناد، عبدالله بیجرانلو

۱۳۹۵

عنوان و نام پدیدآور	مشخصات نشر	مشخصات ظاهری
جستارهایی در پلاستیک/ به کوشش محمدرضا جوادی یگانه، جبار رحمانی، سعیده زادقناد، عبدالله بیچرانلو. با مقدمه سیدرضا صالحی امیری.	تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۹۵.	۵۲۱ص.
موضوع	بلاها - - جنبه‌های جامعه‌شناختی.	۳۴۷/۳۶۳
موضوع	رسانه‌ها و افکار عمومی.	وضعیت فهرست‌نویسی فیبا
موضوع	مسائل اجتماعی - ایران - تهران.	رده‌بندی دیویی
موضوع	مدیریت بحران - ایران - تهران.	
موضوع	بلاها - - آینده‌نگری.	
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۵ ج ۲ / ۵۵۳ HV	

جستارها

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
به کوشش: محمدرضا جوادی یگانه، جبار
رحمانی، سعیده زادقناد، عبدالله بیچرانلو.
با مقدمه: سید رضا صالحی امیری، وزیر
فرهنگ و ارشاد اسلامی
صفحه‌آرا: وحید لنجان‌زاده
روی جلد: از مجموعه «ایستاده در غبار»،
اصغر خمسه. خبرگزاری مهر.

همه حقوق این اثر برای پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات محفوظ است.
در صورت تخلف، پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پایین‌تر از میدان ولی‌عصر (عج)، خیابان دمشق، شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
صندوق پستی: ۶۲۷۴ - ۱۴۱۵۵. تلفن: ۸۸۹۰۲۲۱۳. دورنگار: ۸۸۹۳۰۷۶. Email: nashr@ric.ir

فهرست مطالب

۷ ..... پلاسکو از آغاز تا پایان

مدیریت و سیاست شهری

- ۱۵ ..... گزارش ملی پلاسکو / محمد فاضلی
- ۲۵ ..... پیام پلاسکو / سید ضیاء هاشمی
- ۳۱ ..... مدیریت شهری و درس های پلاسکو / حسین ایمانی جاجرمی
- ۳۵ ..... تحلیلی آسیب شناختی بر موقعیت بحران های کالبدی شهر / ناصر فکوهی
- ۴۳ ..... ماجرای «پیک نیک» و جامعه شناسی «پلاسکوها» / موسی عنبری
- ۴۹ ..... فروپاشی پلاسکو نماد فروپاشی الگوی توسعه شهری / محمد امین قانع راد
- ۵۷ ..... آتش پلاسکو روشن است! مگر... / مجتبی توسل
- ۶۵ ..... جامعه ساختمان پلاسکو و درس هایی که نمی آموزیم / حسین راغفر
- ۷۱ ..... مسئولیت شهرداری در حادثه پلاسکو / علیرضا مشهدی زاده
- ۷۹ ..... مدیریت فرسوده / سید عبدالامیر نبوی
- ۸۷ ..... خوب، بد، زشت: درس های پلاسکو / محمد مهدی رحمتی
- ۹۷ ..... هزینه های استهلاک و بی توجهی به آن در پلاسکو / غلامرضا صدیق اورعی
- ۱۰۳ ..... ساختارهای خالق حادثه ساختمان پلاسکو / احسان سلطانی
- ۱۱۱ ..... آتش پلاسکو؛ احیاگر مشکلات تاریخی ایرانیان / رضا مختاری اصفهانی
- ۱۱۹ ..... چتری برای پلاسکو / یاسر باقری
- ۱۲۹ ..... قربانیان نامرئی پلاسکو / آرش نصر اصفهانی
- ۱۳۵ ..... عدم توازن امنیت حیات ایرانی / مهدی حسین زاده فرمی

فرهنگ و جامعه

- ۱۴۳ ..... پرسش پلاسکو / نعمت‌الله فاضلی
- ۱۵۵ ..... پلاسکو و امر نمی‌دانم / سیدجواد میری
- ۱۶۱ ..... با پلاسکو می‌توان «جامعه در آغوش خطر ایران» را اسکن کرد / جلالی پور
- ۱۶۹ ..... ققنوس پلاسکو و تکوین مقوله «مردم» در غیاب حکمرانی کارآمد / جبار رحمانی
- ۱۷۵ ..... ساختمان پلاسکو و احساس بی پناهی مردم / محمدجواد غلامرضا کاشی
- ۱۸۷ ..... حادثه ساختمان پلاسکو و فرهنگ اعتماد / غلامرضا غفاری
- ۱۹۵ ..... ظرفیت سرمایه اجتماعی و واقعه پلاسکو / سید احمد فیروزآبادی
- ۲۰۳ ..... اعتماد؛ کلید جامعه خود-ترمیم‌گر / فردین علیخواه
- ۲۰۹ ..... پلاسکو و نشانه‌شناسی یک ازدحام / مقصود فراستخواه
- ۲۱۵ ..... پلاسکو، یادگیری و آگاهی ملی / ابراهیم حاجیان
- ۲۲۵ ..... بررسی زمینه‌های بحران پلاسکو با تأکید بر منزلت اجتماعی / مهدی اعتمادی‌فرد
- ۲۳۳ ..... ساختمان پلاسکو و اهمیت آموزش مهارت‌های زندگی / مجتبی دلیر

اخلاق اجتماعی و خلیقات ایرانی

- ۲۴۳ ..... آیا مردم هم در فروریختن پلاسکو مقصرند؟ / محمدرضا جوادی یگانه
- ۲۵۱ ..... حادثه پلاسکو و فرهنگ عمومی / محمدرضا کلاهی
- ۱۶۲ ..... حادثه پلاسکو و مظلونان همیشگی: «مردم» / مهدی روزخوش
- ۲۷۱ ..... تقدیرگرایی، گم‌گشتگی آینده، و ظهور فاجعه پلاسکو / مجید فولادیان
- ۲۷۹ ..... همه ایرانی‌اند، بعضی‌ها ایرانی‌ترند / آرمین امیر
- ۲۸۹ ..... پلاسکو، فقدان همدلی در زیست جمعی ایرانی / علی قنبری
- ۲۹۹ ..... آیا آنها گوسفندند؟ / فاطمه سادات علمدار
- ۳۰۹ ..... فرایند اندیشه نسلی؛ آنچه که انجام می‌دهیم / مهدی منتظری‌مقدم
- ۳۱۷ ..... مناسک پلاسکو / سعیده زادقناد

رسانه‌های جمعی و اجتماعی

- ۳۲۷ ..... پلاسکو: سیلی سخت فاجعه / مسعود کوشری
- ۳۴۱ ..... تصویری از رسانه‌ای شدن یک حادثه / هادی خانیکی
- ۳۴۷ ..... درباره روایت رسانه ملی از واقعه ساختمان پلاسکو / سیدمحمد مهدی خوبی
- ۳۵۵ ..... ۱۲۴ دقیقه تعلیق / محمد معماریان
- ۳۶۵ ..... اختلال رسانه‌ای و نقص جامعه‌پذیری / عباس عبدی

- ۳۷۱ ..... مصیبت به منزله درنگی برای آینده / سمیه توحیدلو
- ۳۸۱ ..... پلاسکو در ذهن مردم فروریخت / عباس نعمتی و حمید طاهری
- ۳۸۷ ..... درس‌های فاجعه پلاسکو برای تلویزیون ایران / عبدالله بیچرانلو
- ۳۹۵ ..... سرکشی تحمل‌ناپذیر نمادها / ناصرالدین علی تقویان
- ۴۰۵ ..... که نه خاطر تماشا، نه هوای باغ دارد / ریحانه جوادی
- ۴۱۷ ..... حادثه ساختمان پلاسکو و افکار عمومی / رضا صفری شالی
- ۴۲۵ ..... اختلال جمعی / علیرضا آقاییوسفی
- ۴۳۳ ..... سلفی‌بگیران پلاسکو / احسان شاه قاسمی
- ۴۴۱ ..... خوش‌حالی‌ها و خوش‌بختی‌های رسانه ملی / نوح منوری
- ۴۴۷ ..... فاجعه پلاسکو: امکان بسیج اجتماعی و نقش رسانه‌ها / حامد طالبیان
- ۴۵۵ ..... شوک درمانی افکار عمومی و دیگر هیج / محمد آقاسی
- ۴۶۱ ..... کنش سیاسی و عکاسی از فاجعه / ریحانه اصلانزاده

برای آینده

- ۴۷۱ ..... از فروریزش نماد مدرنیته تا برساخت فرهنگ رشادت / سیده راضیه یاسینی
- ۴۸۱ ..... علاج واقعه / جولان فرهادی بابادی

اخلاق اجتماعی و خلییات ایرانی

آیا مردم هم در فروریختن پلاسکو مقصرند؟

محمد رضا جوادى یگانه

دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه تهران

پلاسکو، پیش چشم مردم فروریخت؛ چه انبوهی که حاضر بودند و چه میلیون‌ها نفری که زنده از شبکه خبر شاهد ریزش آن و واکنش خبرنگار حاضر در صحنه بودند. این تماشای زنده، حادثه پلاسکو را از وقایعی چون برخورد دو قطار با هم متمایز کرد (این حادثه تنها از این منظر، شبیه واقعه ۱۱ سپتامبر بود). در اثر این حادثه، تعدادی از شهروندان و آتش‌نشانان در زیر آوار ماندند و هر چند هنوز گزارش روشنی از حادثه منتشر نشده است، ولی ظاهراً بعد از خاموش شدن اولیه آتش، مردم و کسبه، علی‌رغم ممانعت آتش‌نشانان، به ساختمان برگشته بودند و هنگامی که آتش‌نشانان برای خارج کردن آن‌ها وارد ساختمان شدند، پلاسکو فرو ریخت. در کنار آن باید خاطره تعداد زیادی از مردم و در زمان طولانی ۵۰ ساله با این ساختمان را به عنوان یکی از نمادهای

تهران و مراکز خرید آن اضافه کرد، که بر شمار افرادی که درگیر حادثه شدند، می‌افزاید. آنچه پس از ریزش پلاسکو رخ داد، البته داستانی سوزناک است از ناتوانی در اقناع افکار عمومی و ایجاد پنداشت از ناکارآمدی مدیریت بحران در شهر. همچنین اکنون به جای پلاسکو، «فروریختن پلاسکو» است که به تدریج در حال تبدیل شدن به یک نماد است.

حادثه پلاسکو و نقش نظارتی مدیریت شهری قبل آن و مدیریت بحران بعد از آن، ابعادی گوناگون دارد، اما آنچه این متن، قصد دارد به آن بپردازد، رفتار مردم در ساعات اولیه وقوع حادثه است؛ از ازدحام و بستن راه و وسایل امدادی گرفته تا سلفی گرفتن‌ها و تمنای کسب شهرت و ثبت واقعه به جای کمک یا لااقل هم‌دردی.

آسیب‌شناسی رفتار اجتماعی مردم یا خلیقیات منفی، موضوع سهل و ممتنع است. به سرعت می‌شود به مردمان برجسب زد و آن‌ها را به «ایرونی‌بازی» متهم کرد (طرفه آن‌که ایرانیان که این همه به ایران می‌نازند، سخیف‌ترین رفتارها را «ایرونی» می‌نامند و نازل‌ترین فیلم‌ها را «فیلم‌فارسی» می‌خوانند) و می‌شود آن‌ها را مقصر اصلی واقعه قلمداد کرد. که البته ما در پی آن نیستیم و در میان انبوه مقصران احتمالی، مردم در این میانه کمترین نقش را دارند. ولی در هر حال، اگر باید بهبودی صورت گیرد، لازم است همه بخش‌ها اصلاح شوند و رفتار مردمان نیز از آن جمله است.

نکته دیگر آن است که مردم در ماجرای پلاسکو، نقش‌های دلنشینی نیز داشته‌اند: صف طولانی برای اهدای خون، کمک‌رسانی و توزیع غذا، پیشنهاد کمک به کسبه و شاغلان پلاسکو و مراسم هم‌دردی با قربانیان و آتش‌نشانان، بخشی از آن است. اما مهمتر از آن، جریان بسیار عظیم مردمی است که خود را در فضای مجازی نشان می‌دهد. این جریان عظیم، هر روز صورتی تازه می‌یابد و البته به سرعت خود

را نقد نیز می‌کند. همان جریان فضای مجازی که پنج‌شنبه، فیلم‌ها و عکس‌هایی از واقعه را بازنشر می‌داد، روزهای بعد، این رفتار را نقد می‌کرد، به تعبیری، مردم خود را نقد می‌کردند. این زنده بودن و احساس داشتن و هم‌دردی کردن (در غیاب آن‌که باید مسئولیت بر عهده گیرد و پاسخ‌گویی کند و افکار عمومی را هدایت کند) و تقلا کردن برای یافتن علل حادثه و مسئولان آن، ارزشمند است.

اما بررسی خلیقات منفی و نقد رفتار مردم، چهار پیش‌فرض احتمالی را نمی‌پذیرد. اول این‌که نقد رفتار منفی، به معنای انکار خصایص مثبت ایرانیان نیست که بسیار هم زیاد است که به برخی از آن در بالا اشاره شد. اما لازم نیست هر بار که خلقی منفی نقد می‌شود، ابتدا فصل مشبعی در تعریف از مردم ایران بیان شود. دوم این‌که این نقد در مقایسه با ملل دیگر و زمان‌های دیگر نیست. یعنی بنا نیست بر سر مردم کوبیده شود که مردم کشورهای دیگر چنین هستند و (بر فرض صحت، که در اغلب موارد آمار مطمئنی در دست نیست) پنجاه سال پیش، وضعیت ایران چنان بوده است. چهارم این‌که این بررسی، نمی‌پذیرد که اکثریت جامعه ایران چنین هستند، ولی پیمایش‌های ملی نشان می‌دهد که مردم معتقدند، خلیقات منفی، رواجی گسترده دارد. هر چند داده‌های روشنی از رفتار مردم در دست نیست، اما «پنداشت» از گستردگی این رفتار، باعث می‌شود تا اکثر آن‌ها در موقعیت‌هایی قرار گیرند که گریزی از رفتار متناسب با این پنداشت نداشته باشند.

اما آنچه در نقد رفتار مردم در حادثه پلاسکو قابل ذکر است (مردم در مقابل سیستم و حکومت و نهادهای مسئول)، در چند مقوله می‌گنجد. (نکته مهم این است که پس از یک هفته از وقوع حادثه هنوز اطلاعات دقیقی از نیم روز اول در دست نیست و تحلیل‌های این متن، تنها بر پایه اظهار نظر مقامات رسمی استوار شده است.)

نخستین نقد، به کسبه و شاغلان و کارگران پلاسکو بازمی‌گردد که

خود، شغل و محل کسب‌شان را بیمه نکرده و به عنوان یک جماعت یا گروه کاری در مجتمعی بزرگ، نتوانسته بودند با همکاری با یکدیگر، یک کالای همگانی مشترک (امنیت و بیمه ساختمان یا وسایل اطفای حریق) تولید کنند. ظاهراً تنها نزدیک به یک چهارم مغازه‌ها (۱۶۰ واحد از ۶۰۰ واحد موجود در پلاسکو) بیمه بوده‌اند که آن‌ها نیز، تعهد بسیار پایینی خریداری کرده بودند.^۱ همچنین بنا به روایت برخی از حاضران در ابتدای آتش‌سوزی، کیسول‌های موجود در طبقه دهم برای اطفای حریق شارژ نداشته و خالی بوده است.^۲ و مسئله دیگر آن است که برخی کسبه پس از آتش‌سوزی، برای برداشتن اسناد و مدارک و دارایی‌های خود به ساختمان بازگشته بودند و آنجا ترک نمی‌کردند که البته بخشی از تلفات بالای حادثه به همین موضوع باز می‌گردد، چراکه آتش‌نشانان برای خارج کردن آنها از ساختمان تلاش می‌کرده‌اند.^۳ یعنی تلاش عده‌ای برای جلوگیری از زیان مادی، منجر به مرگ آتش‌نشانان و احتمالاً خودشان شد.

نقد دوم، به مردمی وارد است که برای تماشای حادثه و احیاناً گرفتن سلفی و ثبت ماجرا، در محل تجمع کردند. سایت الف، عکسی از ازدحام مردم را موضوع این خبر کرده که «وقتی ازدحام، مانع کمک‌رسانی می‌شود» و نظر مردم را در باره آن عکس خواستار شده بود.^۴ ازدحام و سرک‌کشیدن در حوادث و وقایعی که ارتباطی به ما ندارند، رویه شایعی است که سابقه‌ای طولانی در ایران دارد، و سیاحان فراوانی نیز به آن اشاره کرده‌اند. همچنین ایستادن و تماشا کردن برای ارضای کنجکاوی یا سلفی گرفتن، بی‌اعتنای به این‌که آیا مزاحمت ایجاد می‌کند یا خیر، و آیا مانع امداد رسانی می‌شود یا نه، نکته‌ای مهم

1. <http://www.etelaterooz.ir/news/34889/>

2. <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13951030000078>

3. <http://www.isna.ir/news/95110100471>

4. <http://alef.ir/vdcj8mexouqethz.fsfu.html?436928>

است که حکایت از خودمداری مرتکبان آن دارد. عکس‌های موجود از روز اول حادثه، حاکی است که تعداد زیادی از مردم در هر جایی و حتی بر روی ماشین‌های امدادی جمع شده‌اند و در حال ثبت واقعه هستند. خودمداری، به‌ویژه از آن رو اهمیت دارد که باعث تکثیر می‌شود و کسانی که شاهد آن هستند، از طرفی برای این که چنین رفتاری بر آن‌ها اعمال نشود و از طرفی دیگر یا از سر انتقام‌گیری و شاید هم برچسب بلاهت و سادگی نخوردن، ناچار از تبعیت از این رویه می‌شوند. بنابر این وجود تعداد اندک رفتارهای خودمدارانه نیز نگران‌کننده است، و باید حساسیت افکار عمومی را برانگیزاند.

باید توجه داشت که خودمداری، منحصر به ثبت واقعه یا سلفی گرفتن شهروندان عادی نیست، بلکه به حضور مقامات غیرمرتبط برای «خسته نباشید گفتن» (و احیاناً ثبت عکس و انتشار آن در صفحه شخصی!) و پیام دادن مقامات غیرارشد و مدیران میانی و آن‌ها که نقش مهمی در اداره حادثه و تسکین افکار عمومی و هدایت آن ندارند، نیز باز می‌گردد که گواهی بر تمناهای مداوم‌شان برای دیده شدن است. البته باید توجه کرد که ازدحام‌کنندگان، تنها افراد کنجکاو نبودند. شاغلان پلاسکو که نگران هستند و کسبه و مردم اطراف در یک منطقه تجاری مرکز شهری و در روز کاری و ساعاتی که مردم هم بیشتر فرصت خرید دارند (پنج‌شنبه)، به تنهایی جمعیتی چند هزار نفری (و افزایش‌یابنده‌ای) را گرد هم می‌آورد و از آن‌جا که بیشتر عکس‌ها و ازدحام‌ها و سلفی‌ها، مربوط به لحظات پیش از فروریختن ساختمان است، سلفی گرفتن با یک حادثه، بیشتر دارای جنبه ماجراجویی و کنجکاو‌ی یا شهرت-طلبی است تا سلفی گرفتن با یک فاجعه، که دور از اخلاق است. اما حضور مردم نگران، به‌ویژه آن که اعتماد چندانی هم به عملکرد نهادها ندارند، نه غیرطبیعی است و نه قابل.

سوم نیز رفتار مردم پس از حادثه است. دل بستن به انبوهی از

شایعات و گاه تا آستانه توهم توطئه پیش رفتن، و تحلیل بدون اطلاعات و باور کردن هر حرفی که جاری و ساری است، و رونق گرفتن بازار شایعه، و درکنار این‌ها، ترویج و بازنشر آن توسط مردم، باعث شده است تا هم بر ابهام، و هم نگرانی مردم افزوده شود که خود دالی بر پایین بودن سواد رسانه‌ای افراد جامعه است.

در هر سه مورد بالا نیز، راه اصلاح، اولاً آموزش مداوم و ثانیاً تغییر موقعیت‌هاست. یعنی آموزش سواد رسانه‌ای و نیز آموزش مداوم مقابله با بحران و خطرات و زلزله و آتش سوزی. از این رو به عنوان بخشی از فرایند جامعه‌پذیری و جامعه‌پذیری مجدد، چنین آموزش‌هایی ضروری است و باید در دستور کار نهادهای رسمی و غیررسمی جامعه‌پذیرکننده قرار گیرد.

اما بخش دیگری از مسئله، به موقعیت‌های تولیدشده توسط سیستم بازمی‌گردد که موجب ایجاد یا تشدید خلق منفی در مردم می‌شود که اصلاح آن موقعیت‌ها می‌تواند به کاهش چشمگیر رفتارهای ناپسند منجر شود. مثلاً تعبیه دستگاه‌های نوبت-دهی در بانک‌ها، باعث زنجیره‌ای از تغییرات مثبت شد، و وقتی امکان فرصت‌طلبی و قانون‌شکنی از مردم در نوبت سلب شد، رفتارها تغییر اساسی کرد و از این رو، تفاوت رفتار مردم در بانک با سایر نهادهای مشابه معنی‌دار است. جای تغییرات نهادی و موقعیتی نیز در فاجعه پلاسکو مشهود است. اصرار و اجبار برای اقدامات ایمنی و جریمه سالانه برای انجام ندادن آن، یا الزام آموزش و تکرار در ساختمان‌های بزرگ تجاری و مسکونی، نمونه‌ای از این اقدامات است که به پیش‌گیری از فاجعه باز می‌گشت.

در این میان، انتظار از پلیس این بوده و هست که بتواند ازدحام‌های این‌چنینی را متفرق کند. گزارش روشنی از حادثه در دست نیست، ولی توان پلیس در برخورد با موارد مشابه و به‌ویژه تجمعات سیاسی، انتظار

از پلیس را بیش تر می‌کند. نکته مهم‌تر به عملکرد صدا و سیما باز می‌گردد. آمار پیمایش‌های ملی، نشان می‌دهد که تلویزیون، هنوز منبع اصلی مردم در کسب خبر است. در واقعه پلاسکو نیز پخش زنده تا زمان فروریزی ساختمان، نقطه قوت رسانه ملی است. اما پس از آن و با انفجار خبری‌اش، مردم زیادی برای کسب خبر به رسانه هجوم می‌آورند؛ نه برای خود خبر، که تقریباً روشن است، بلکه پیرامون آن. تا ساعت‌ها پس از فروریزی، هیچ تصویر و گزارشی از حواشی در پخش زنده ارائه نشد. نه مصاحبه با مطلعان و مسئولان پیشین شهرداری و آتش‌نشانی و پلیس و شرح ماجرا از زبان کسبه که اکنون دیگر لزومی به حضور در امداد نداشتند. همین شد که بازار خبررسانی‌های تلگرامی و شبکه‌های خارجی داغ شد و شایعات، میدان‌دار شدند، یعنی موقعیت مناسب برای تحقق نیاز خبررسانی به مردم، آن‌هم در چنین واقعه مهمی فراهم شد و باعث شد که مردم به رسانه‌های غیرمطمئن روی آورند.

موارد سه‌گانه بالا، آن بخش از رفتار مردم است که قابل نقد می‌نماید و اصلاح آن در حوزه فرهنگ عمومی ضروری است. ما به عنوان بخشی از مردم، باید خودمان را دائماً مورد نقد قرار دهیم تا زندگی اجتماعی بهبود یابد. البته اگر این سه مورد، نقد رفتار مردم است، نقد عملکرد مسئولان مدیریت شهری و مدیریت بحران و نظام اطلاع‌رسانی نیز هست و «یک دهان خواهد به پهنای فلک» و سیاهه گسترده‌ای خواهد شد، که البته خارج از موضوع این نوشته است.

سخن آخر آن‌که، بنابر همان گفته معروف که انسان‌ها، خود تاریخ خود را می‌سازند ولی نه آن‌گونه که دلشان می‌خواهد، یا در شرایطی که خود انتخاب کرده باشند. مردم مقصرند، ولی نه به دلایلی که ابتدا گفته شد. مقصرند در انتخاب خود در شورای شهر (یا رأی ندادن)، مقصرند در همکاری جمعی نداشتن، مقصرند در عدم مطالبه مدیریت شهر و مدیریت بحران و مدیریت اطلاع‌رسانی بحران، و در سیاسی کردن

مطالبات اجتماعی و شهری و مدنی و نهایتاً به سرعت فراموش کردن؛ فراموش کردن آنچه هرگز نباید فراموش کنند. فروریختن پلاسکو، فرو ریختن نظام سنتی مدیریت شهری و مدیریت بحران است و امید است که نظام نوین، زودتر از پلاسکو ساخته شود.

فصلنامه علمی، پژوهشی و آموزشی
دانشگاه شیراز